

**ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PILIETINIŲ, MOKSLINIŲ,
KŪRYBINIŲ IR SPORTINIŲ STUDENTŲ PROJEKTŲ FINANSAVIMO VALSTYBĖS
BIUDŽETO LĖŠOMIS FINANSUOJAMO PROJEKTO**

**„STUDIJŲ DARBŲ PIRKIMO-PARDAVIMO PREVENCIJA
PLĖTOJANT AKADEMINĮ SAŽININGUMĄ: STUDENTŲ
POŽIŪRIS“**

ATASKAITOS SANTRAUKA

**Tyrimo partneriai:
Šiaulių valstybinė kolegija
Vilniaus kolegija
Kauno kolegija
Panevėžio kolegija**

2018 ir 2019 m. Vilniaus, Panevėžio, Utenos, Klaipėdos valstybinės ir Šiaulių valstybinės kolegijų studentai kartu su studentų mokslinių draugijų kuratoriais, mokslininkais atliko tyrimus „Užslėptos korupcijos apraiškos aukštojo mokslo sistemoje ir jos prevencija“ bei „Akademinis sąžiningumas kaip korupcijos prevencijos prielaida: kolegijų atvejis“. Remiantis akademinio sąžiningumo tyrimo rezultatais beveik 19 proc. apklaustųjų nelaiko savo ir svetimų darbų intelektine nuosavybe, o daugiau kaip 10 proc. respondentų retai teikia arba neteikia nuorodų ir šaltinių cituodami kitų tyrėjų mintis ir svetimus darbus. Šie ir kiti tyrimo rezultatai bei gausa internetinių svetainių, siūlančių įsigyti įvairius darbus (referatus, pristatymus, kursinius ir kt.) leidžia daryti prielaidą, kad studentų bei visuomenės tarpe vyrauja atmetinis požiūris į rašto ar kitus darbus kaip į nuosavybės objektą. Tokios išvados ir faktai paskatino Klaipėdos valstybinės kolegijos studentų mokslinės draugijos narius pratęsti tyrimą korupcijos prevencijos bei akademinio sąžiningumo įtvirtinimo tematikoje, įsigilinant į darbų pirkimo – pardavimo aspektus (požiūrį, patirtis, prevencijos priemonės). Tyrimo iniciatoriai kėlė prielaidą, kad studijų darbų – pirkimo-pardavimo klausimo išskėlimas / tyrimo vykdymas bei rezultatų sklaida padidintų ir projekte dalyvaujančių aukštųjų mokyklų bendruomenių sąmoningumą akademinio sąžiningumo srityje, o galutiniame rezultate – sukurtų didesnes prielaidas korupcijos prevencijai. Taigi parengtas projektas, kurio tikslas – ugdyti Lietuvos kolegijų studentų kūrybiškumą, kritinį mąstymą, iniciatyvumą, pilietiškumą, gebėjimus atlikti taikomąjį mokslinį tyrimą ir bendradarbiauti nacionaliniu mastu, atliekant kokybinį tyrimą „Studijų darbų pirkimo – pardavimo prevencija plėtojant akademinį sąžiningumą“.

Tyrimo tikslas – ištirti studijų darbų pirkimo-pardavimo reiškinių bei galimas prevencijos priemones studentų požiūriu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti aukštųjų mokyklų vidaus dokumentų nuostatas studijų darbų pirkimo-pardavimo aspektu.
2. Išanalizuoti studijų darbų pirkimo-pardavimo rinką.
3. Identifikuoti studentų požiūrį į studijų darbų pirkimo-pardavimo reiškinių, priežastis bei galimas prevencijos priemones.

Įgyvendinant projektines veiklas ir vykdant empirinį tyrimą atlikta:

1. Klaipėdos ir Šiaulių valstybinių, Vilniaus, Panevėžio, Kauno kolegijų vidaus dokumentų, reglamentuojančių studijų darbų rengimo tvarką, analizė.
2. Darbų pirkimo – pardavimo rinkos analizė.
3. Vilniaus, Panevėžio, Kauno, Šiaulių valstybinės ir Klaipėdos valstybinės kolegijų studentų Focus grupės kokybinis tyrimas. Focus grupės susitikimuose dalyvavo 240 informantų.

Apibendrinant kolegijų vidaus dokumentų reglamentuojančių studijas analizę galima teigti, kad darbų pirkimas – pardavimas dažniausiai minimas akademinės etikos, akademinio sąžiningumo kontekste ir / ar intelektinės nuosavybės užtikrinimo kontekste. Nustatyta, kad studijų darbų pardavimas ir pirkimas vidaus dokumentuose yra suvokiamas kaip akademinio sąžiningumo ir etikos pažeidimas. Kolegijų vidaus dokumentuose daugiausia dėmesio skiriama akademinio sąžiningumo skatinimui ir darbų pirkimo – pardavimo prevencijai. Taip pat nustatyta prievolė dėstytojams ir galimybė studentams pranešti apie identifikuotus akademinio nesąžiningumo atvejus (tame tarpe ir studijų darbų pirkimo – pardavimo atvejus). Studijų kontekste dažniausiai įvardinama bausmės priemonė yra pašalinimas iš studijų.

Įvairių studijų darbų rinkos analizė atlikta nagrinėjant internetinėje erdvėje teikiamą informaciją apie galimybes pirkti įvairius studijų darbus. Išnagrinėta 68 puslapiuose ir / ar skelbimuose pateikta informacija apie galimybes įsigyti darbą. Studijų darbų pirkimo galimybę siūlo individualūs asmenys skelbimų portaluose ir specializuotuose skelbimų portaluose susibūrę asmenys. Šiuose tinklapiuose siūlomos sekančios paslaugų rūšys, pradedant nuo konsultavimo rašto darbų rengimo klausimais, teksto redagavimo ir vertimo, brėžinių rengimo, SPSS skaičiavimų ir baigiant

„Studijų darbų pirkimo-pardavimo prevencija plėtojant akademinį sąžiningumą: studentų požiūris“

įvairių studijų dalykų rašto darbų rašymo. Darbų pirkimo-pardavimo tinklapiuose įvardinamų kainų analizė rodo, kad šioje darbų pirkimas yra labai lengvai prieinamas ir dėl to patrauklus.

Apibendrinant kokybinio tyrimo rezultatus galima teigti, kad tiriamieji sąžiningumo deklaraciją apibrėžia, kaip labai svarbų dokumentą studentams, tačiau retas tyrimo dalyvis yra pasigilinęs ir žino šio dokumento esmines nuostatas, kurios apima ir studijų darbų pirkimo – pardavimo aspektus. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių studentų nurodė, kad yra girdėję apie tokį nesąžiningą akademinį studentų elgesį. Ir neretai galėjo įvardinti konkrečius pavyzdžius. Tikslumo dėlei reikėtų akcentuoti, kad tyrime pasitaikė ir tokių studentų, kurie apie minėtą reiškinį nieko konkretaus nežinojo.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tiriamieji neigiamai vertina studijų darbų pirkimą, dėl to, kad tai netiesiogiai kenkia visiems studentams (pvz. iškraipo studentų mokymosi rezultatų tikrovę, sumažina galimybes sąžiningiems studentams gauti valstybės finansuojamą vietą arba stipendiją ir pan.) bei gali stipriai kenkti nesąžiningam studentui ateityje (pvz. prasti profesiniai gebėjimai, susiformavęs nesąžiningas elgesys gali pasireikšti kolegų atžvilgiu ir pan.). Tačiau tyrime dalyvavo ir tokių studentų, kurie studijų darbų pirkimą vertina neutraliai, nes tai, anot jų, padeda sutaupyti laiko, išvengti nemalonios akademinės veiklos ir kt. Svarbu pažymėti, kad neutralus vertinimas tiesiogiai koreliuoja su studentų subjektyviu požiūriu į studijas, į akademinį sąžiningumą. Antrąjį nagrinėjamą aspektą, darbų pardavimą, tiriamieji vertino labiau teigiamai (nors patys darbų nėra pardavę), nes iš tokios veiklos galima gauti pajamų ir taip prisidėti prie asmeninio biudžeto didinimo. Galima daryti prielaidą, kad asmeninė materialinė nauda studentams yra tiek svarbi, kad pasitaikius progai nesidrovėtų parduoti savo studijų darbus, nors tai, kaip jau ir buvo minėta, kenkia ne tik konkrečiam studentui, bet ir visai studentų bendruomenei.

Tyrimo metu buvo atskleistos priežastys, kodėl studentai perka studijų darbus. Pirmiausia tai dėl to, kad studentams trūksta konkrečių žinių studijų darbui tinkamai atlikti. Kita priežastis – tai studento nepasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais. Ši priežastis parodo, kad nepasitikėdamas savimi, kartais studentas perdėtai pasitiki kitais, manydamas, kad nupirktą darbą tikrasis darbo autorius parengė tinkamos kokybės. Kaip byloja studentų pasakojimai ne visada nupirktas studijų darbas yra kokybiškas. Tad tokiu atveju prarandami pinigai, gaunamas netinkamos kokybės darbas, patiriama daug neigiamų emocijų ir t.t. Dar viena priežastis, tai laiko planavimo problema ir darbų atidėjimas paskutinei minutei. Tyrimo dalyviai juokavo, kad tai standartinė kiekvieno studento kasdienio gyvenimo problema. Taip pat verta atkreipti dėmesį, kad studentams sunku derinti darbą ir studijas bei laisvalaikį, ko pasėkoje kyla grėsmė nesąžiningam akademiniam studijavimui. Dar viena priežastis tai motyvacijos stoka ir tai būdinga studentams, kurie netinkamai ar neteisingai pasirinko savo studijų programą. Studentų tingėjimas buvo aptartas, kaip priežastis, kuri skatina pirkti studijų darbus. Lengvai prieinamas studijų darbų pirkimas, tyrimo metu, buvo apibrėžtas, kaip vienas iš veiksnių lemiantis nesąžiningą studentų elgesį.

Tyrimo dalyviai žino, kad galimos bausmės už darbų pirkimą – pardavimą yra: atvejo paviešinimas, studento šalinimas iš aukštosios mokyklos, studentas gauna neigiamą vertinimą, kurso kartojimas, studentas įspėjamas. Tačiau jų manymu, net tai neatbaido studentų nuo darbų pirkimo – pardavimo. Tyrime dalyvavę studentai sutinka šį problemą yra sunkiai sprendžiama ir apskritai abejoja ar darbų pirkimą – pardavimą galima suvaldyti ir panaikinti. Tačiau mano, kad kolegijų taikomos prevencinės priemonės prisideda prie minėto reiškinio mažinimo, tai: konsultavimas apie rašto darbų rengimą, priminimas apie sąžiningumo deklaracijas, rašto darbų tikrinimas įvairiose sistemose.

Apibendrinant galima teigti, kad studentai, mano, jog studentų akademinis sąžiningumas priklauso ir nuo dėstytojų požiūrio į akademinį sąžiningumą, požiūrio į darbą bei požiūrio į patį studentą. Kuo daugiau dėstytojas skiria dėmesio akademiniam studentų sąžiningumui, tuo labiau studentai stengiasi savo darbus atlikti patys ir nerizikuoja jų pirkti.